
Pristatomasis žodis

Socialinis pasaulis sparčiai keičiasi. Žinios apie jį greitai pasensta ir beveik nuvertinamos. Egzistuoja gana stipri nuostata (ypač ji akivaizdi Lietuvoje), kad apskritai gal nereikia tų nuolatinėmis pastangomis atnaujinamų fundamentinių socialinių žinių. Gal pasaulis sėkmingai juda pirmyn ir neturėdamas išsamesnės informacijos apie save, t. y. remdamasis savireguliacijos dėsniais (panašiai kaip gyvojoje gamtoje)? Gal valdžios struktūros gali sėkmingai dirbti sutelkdamos savo dėmesį į tai, kas atrodo akivaizdu ir todėl neginčytina?

Tokia nuostata iš principo klaidinanti, naivuoliška ir netgi banali.

Atsiradusį kiekvieną socialinį reiškinį, socialinę struktūrą įvairiais ryšiais sąlygoja tai, kas glūdi anapus akivaizdumo. Globalizacijos bangai vis labiau išsiliejant, latentiško, neakivaizdaus (t. y. nematomo) žinojimas ir jo pagrindu priimami politiniai bei vadybiniai sprendimai tampa tiesiog būtinais ir prioritetiniais, jeigu tam tikros tautos ir valstybės yra nusiteikusios tramdyti esamą, juolab prognozuojamą stichiskumą, nuolat mąstyti apie kultūrų polilogą, savo veiklos prasmingumą ir ateitį.

Tokiame štai įvardytų tendencijų kontekste naujai suformuotas Socialinių tyrimų institutas, pasakytume, neeilinis reiškinys Lietuvos mokslinių institutų reorganizacijoje. Neeilinis dėl to, kad čia sumanyta sujungti giminingas socialinių mokslų kryptis: sociologiją, demografiją ir socialinę ekonomiką, integruoti jų istorinę ir teorinę mokslinę mintį. Neeilinis dėl to, kad ir atnaujintas bei atjaunintas kolektyvas, jo vadovai nenusiteikę būti pasyvūs stebėtojai ar tyrėjai tų

reiškinių, kuriuos norint suprasti, reikia įtemptai dirbti. Jie nori siekti mokslinio fundamentalumo, glaudaus socialinių mokslų ir socialinių pokyčių praktikos ryšio. Tokį naujojo socialinių mokslininkų kolektyvo nusiteikimą gražiai reprezentuoja pirmoji jų konferencija „Lietuvos socialinė ir ekonominė raida: problemos ir dilemos“ (įvykusi 2002 m. spalio 23 d. Lietuvos mokslų akademijoje). Tos konferencijos pagrindinių pranešimų svarią medžiagą ir idėjas šis žurnalo „Filosofija. Sociologija“ numeris ir pristato. Skaitytojas čia tikrai ras daug įdomaus ir naujo.

Man suteikta maloni proga pristatyti minėtos konferencijos organizatorių – Socialinių tyrimų institutą, kuriame suburta nemažai išskilių, Lietuvos visuomenei (ir už jos ribų) žinomų asmenybių. Visi – ir mes – tie, kurie šalia instituto, ir instituto darbuotojai viliamės, kad šis kolektyvas neliks „tyruose šaukiantysis“. Viliamės, kad vardan Lietuvos, lietuvių tautos ateities Europos tautų sandraugoje naujuoju institutu remsis (ir jį remsi!) ne tik paviršinių rezultatų mėgstanti žiniasklaida ar vienas kitas seimūnas, bet ir mūsų valstybės institucijos, suvokdamos fundamentinių procesų tyrimų ir analizės svarbą. Moderni, demokratinė visuomenė negali apsieiti be socialinių tyrinėjimų, kuriuos atlieka tam puikiai profesiskai pasirengę žmonės, mokantys taikyti naujausius sociumo tyrimo metodus, procedūras ir kategorijas. Tik įdėmiam žvilgsniui atsiveria sociumo permainų, virsmų, krizės apraiškų šviesūs ir tamsūs slėpiniai. Tokie tyrimai dargi stiprina ir eilinių piliečių aktyvumo bei socialinės atsakomybės jausmą už savo žodžius ir veiksmus.

Akad. Algirdas Gaižutis
Lietuvos MA viceprezidentas